

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA PELE (P1)

DIBATSELA 2025

TLHAHLO YA GO SWAYA

MEPUTSO: 70

Palomoka ya matlakala a tlhahlo ya go swaya ke 7.

KAROLO YA A: TEKAKWEŠIŠO

GO SWAYA TEKAKWEŠIŠO

- Ka lebaka la go re nepo e lebišitšwe go kwešišo, mopeleto le polelo tša go phošagala dikarabong ga tša swanela go šetšwa, ka ntle le ge fela diphošo tša mohuta woo di fetola tlhalošo/kwešišo. Diphošo di swanetše go bontšhwa. Ge molekwa a diriša mantšu a polelo yeo a sa lekwego ka yona, hlokomologa mantšu ao, gomme ge karabo e tšweletšwa gabotse, se mo fokoletše meputso. Le ge go le bjalo, ge lentšu la polelo ye nngwe le dirišwa mo sengwalong gomme le nepiša karabo, gona karabo yeo e tla amogelwa.
- Mo go dipotšišopulego, ga go meputso ye e tlogo fiwa go dikarabo tša EE/AOWA goba Ke a dumela/Ga ke dumele. Go swanetše go fiwa lebaka la karabo yeo.
- Ga go meputso ye e tlogo fiwa go dikarabo tša NNETE/MAAKA goba NTLHA/KGOPOLO. Go swanetše go fiwa lebaka la karabo yeo.
- Ge go nyakega dikarabo tša lentšu le tee, gomme molekwa a fa lefoko ka moka, swaya karabo ya nnete ge fela lentšu la nnete/karabo e thaletšwe.
- Ge dintlha tše pedi goba tše tharo di nyakega gomme gwa fiwa tše ntši, swaya fela tše pedi goba tše tharo.
- Amogela mebolelwana.

POTŠIŠO YA 1

1.1	1.1.1	(a) 'ba tšerwe ke phiri'	(1)
		(b) 'a sa nkgga mekgato'	(1)
	1.1.2	• Rakgoloagwe o be a na le serapana sa merogo. • Rakgoloagwe o be a na le diruiwa. • Rakgoloagwe o be a hwetša mphiwafela.	(3)
	1.1.3	Ba be ba betha batho/Ba be ba phaya thetho/Ba be ba utswa.	(1)
	1.1.4	Mohlakatsebe o paletšwe ke go kgetha bagwera ba maleba a sa le sekolong. Mekgwa ya gagwe e ile ya fetoga gomme yena le bagwera ba gagwe ba thoma go tshwenya setšhaba.	(2)
	1.1.5	• Mmaneagwe ge a leka go mo kgala o ile a mo roga. • Mokgekolo le mokgalabje ba lekile go mo kgala ya ba o ka re ba tšhela leswika ka meetse. • O ile a se theeletše barutiši ge ba mo kgala. • Maphodisa a be a lapišitšwe ke melato ya gagwe. (TŠE THARO fela.)	(3)
	1.1.6	Ba be ba tšhaba rakgwebo ka ge a be a swere sethunya.	(1).
	1.1.7	Balekwa ba tla fa dikakanyo tša maleba. Mohlala: • E be e se la mathomo bašemane ba ba mo swara poo. • O be a ba letile ka ge a tseba gore ke mafelelo a kgwedi.	(2)

- 1.1.8 Go godiša ngwana a re mola a godile a go hlanogela.
- Mohlokotsebe o godišitšwe gabotse ke rakgoloagwe le makgoloagwe gomme a re go gola a ba nyamiša ka ditiro tša gagwe tša go tšwa tseleng. (2)
- 1.1.9 Molaotheo o kgahlanong le go itšeela molao matsogong mola ditiragalo tša TEMANA YA 5 di laetša batho ba go itšeela molao matsogong ka go betha Mohlokotsebe. (2)
- 1.1.10 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana a maleba.
Mohlala:
- Maikutlo a manyami
Ke nyamišwa ke gore Mohlokotsebe le bagwera ba gagwe ba be ba tlaiša setšhaba. (2)
- 1.2 1.2.1 C/Phapošeng ya borutelo. (1)
- 1.2.2. Morutiši o phatlaladitše diatla mola morutwana yena a bala puku. (1)
- 1.2.3 SETŠWELETŠWENG SA A TEMANENG YA 6 go bolelwa ka Mohlokotsebe yo a ilego a swarwa ke maphodisa a romelwa kgorong ya tsheko mola SETŠWELETŠWENG SA B seswantšhong sa 2 go laetšwa mošemane a swarwa ke lephodisa. (2)
- 1.2.4 Maikutlo a tlabego.
Monna o tlabja ke se sengwe se morutwana a se dirago. (2)
- 1.2.5 Diponelopele tša go fapana tša maleba di tla amogelwa.
Mohlala:
- Mošemane a ka išwa kgolegong lebaka le letelele.
 - Go ka ba le bohlatse bja gore ga a na molato a se išwe kgolegong. (2)
- 1.2.6 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
Ntlha
- Kgolego e ka mo sokolla gore e be motho yo mokaone setšhabeng.
 - Bontši bja bona e ba dirutegi gomme ba kgona go hlohleletša setšhaba. E ka ba serutegi
- Kgopolo
- Bontši bja bagolegwa ba fetoga fela ge ba sa le ka kgolegong ka ge ba nyaka go lokollwa.
 - Bagolegwa ba bangwe ge ba lokolotšwe ba boela mekgweng ya bona ya kgale. (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KAKARETŠO**POTŠIŠO YA 2****Mokgwa wa go swaya kakaretšo:****Kabo ya meputso:**

D = Dintlha

P = Polelo

M = Mantšu

D = Dintlha tše šupa (7) tše di tšweleditšwego = meputso ye šupa (7)

P = Polelo = (3)

Palomoka ya meputso: [10]

Kabo ya meputso ya polelo

- Moputso o 1 o abelwa dintlha tše 1–3
- Meputso ye 2 e abelwa dintlha tše 4–5
- Meputso ye 3 e abelwa dintlha tše 6–7.

Kabo ya meputso ya polelo ge molekwa a ngwalollotše dintlha:

- 0 ge a ngwalollotše dintlha tše 6–7
- Moputso o 1 ge a ngwalollotše dintlha tše 4–5
- Meputso ye 2 ge a ngwalollotše dintlha tše 2–3.

ELA HLOKO:**Palo ya mantšu:**

- Baswai ba swanetše go kgonthišiša palo ya mantšu ao a ngwadilwego.
- Molekwa ga se a swanela go fokoletšwa meputso ge a sa laetša palo ya mantšu goba ge a sa bala mantšu gabotse.
- Ge palo ya mantšu e feta ao a nyakegago, bala a mahlano ka morago ga ao a nyakegago gomme o hlokomologe ao a šetšego.

Mohlala wa karabo:

Diphedi tše dintši di dula mehlareng. Mehlare e šireletša meago kgahlanong le diphefo tše maatla. Mehlare e šoma bjalo ka mafelo a kopano a makgotla a a fapanego. Mehlare e dira gore naga e be ye botse. Dienywa tša go fepa mmele di hwetšagala mehlareng. Mehlare e thibela kgogolego ya mobu. Mehlare e thibela tšhilafalo ya moya.

	DINTLHA KA MOKGWA WA GO NGWALOLLA		DINTLHA KA MANTŠU A MOLEKWA
1	'... ka ge mehlare e le magae a diphedi tša go fapafapana.'	1	Diphedi tše dintši di dula mehlareng.
2	'Mehlare e šireletša dintlo tša gaborena gore di se tšewe ke madimo.'	2	Mehlare e šireletša meago kgahlanong le diphefo tše maatla.
3	'Ge go fiša, batho ba swarela dikopano tša makgotla a mekgatlo ye e fapanego meriting ya mehlare.'	3	Mehlare e šoma bjalo ka mafelo a kopano a makgotla a a fapanego.
4	'O tla lemoga gore mehlare e botsefatša naga ya rena.'	4	Mehlare e dira gore naga e be ye botse.
5	'... dienywa tša go fapafapana tša go fepa mmele di hwetšagala mehlareng.'	5	Dienywa tša go fepa mmele di hwetšagala mehlareng.
6	'... go thwe yona e dira gore go se be le kgogolego ya mobu.'	6	Mehlare e thibela kgogolego ya mobu.
7	'Mehlare e thuša gore moya wa naga o se šilafale.'	7	Mehlare e thibela tšhilafalo ya moya.

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO**GO SWAYA KAROLO YA C**

- Mopeleto:
 - Dikarabo tša lentšu le tee di swaiwe go ba tše di nepagetšego le ge mopeleto o phošagetše, ka ntle le ge phošo e fetola tlhahošo ya lentšu.
 - Ge karabo e le lefoko le le feletšego, o tlo lahlegelwa ke meputso ya mopeleto ge phošo e tšwelela mo go sebopego sa polelo ye go lekwago ka yona.
 - Go šomišwe maswaodikga a maleba ge go arabja potšišo ya khutsufatšo.
- Dibopego tša polelo di swanetše go nepiša popopolelo, di be di tšweletšwe ka mafoko ao a feletšego/go ya ka taelo.
- Mo molekwa a kgethago karabo ya maleba go amogelwe tlhaka goba karabo yeo e ngwadilwego ka botlalo.

POTŠIŠO YA 3: PAPTŠO

- 3.1 Barutwana ba Mphato wa 10 – 12 ba go ithuta leleme la Sepedi. (1)
- 3.2 'Hwetša tšohle tše ka R150 fela, o ipshine ka go ba naletšana.' (1)
- 3.3 3.3.1 Mošemane yo a ngwalago. (1)
- 3.3.2 Pukwana (1)
- 3.4
 - Go thekga kgopolokgolo ya papatšo ya gore barutwana ba ingwadišetše dithuto tša tlaleletšo.
 - Go tšweletša polelo ya go hlohleletša ya gore barutwana ba ipshina ka go ba dinaletšana. (2)
- 3.5
 - Go hwetša tshedimošo mabapi le sebapatšwa.
 - Baamogedi ba tshedimošo ba ka kgona go ikgokaganya le mmapatši gabonolo ba botšiše dipotšišo mabapi le sebapatšwa.
 - Baamogedi ba tshedimošo ba ka tshepa papatšo ba e bona e le ya nnete. (TŠE PEDI fela.) (2)
- 3.6 Ee,
 - Molaetša wa papatšo ye ke gore barutwana ba ingwadišetše dithuto tša tlaleletšo gore ba kgone go tšwelela gabotse e be dinaletšana.
 - Seswantšho sa papatšo se laetša dinaletšana tše tharo. (2)

[10]

POTŠIŠO YA 4: KHATHUNE

- 4.1 D/Tlhokomelo ya bana (1)
- 4.2 Kantorong (1)
- 4.3 Mosadi wa pudula ya 1 o butše molomo go laetša gore o a bolela mola monna a tswaletše molomo go laetša gore ga a bolele. (2)
- 4.4 Diporele
Leina le le tšea hlogo ya legoro la 10/Le latela molao wa dinoko (Le na le dinoko tše nne). (2)
- 4.5 Basadi bona ga ba na nnete!
Polelo ye e tšweletša kgethologanyo ya bong. (2)
- 4.6
- Go laetša e le monna yo a sa hlokomelego ngwana wa gagwe.
 - Go netefatša gore tlhokomelo ya bana ka bobedi bja batswadi e hlatselwa ke molaotheo wa naga. (2)
- [10]**

POTŠIŠO YA 5: TEMANA

- 5.1 Yo bohlale – se hlaola Mosima go makgarebe a mangwe. (2)
- 5.2 Diaparo - le akaretša maina a a thaletšwego. (2)
- 5.3 Ga a šome kudu sekolong – Modirišopego. (2)
- 5.4 Lefokonolo/lefokotee/lefokothwii – Le na le lediri/kgopolo e tee e lego go dungwa ke barutwana ba bangwe. (2)
- 5.5 Ga go se a naganago ka sona ntle le thuto.
Dijo di tla **fela** ka ge e se tše dintši/O swanetše go tšea leeto **fela** ga a na tšhelete/ O **fela** a sepela le bona ka mehla. (2)
- [10]**

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 30
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 70